

“Besmet regenwater stroomt overal de drinkwaterputten in”

Eind vorig jaar brak in Zimbabwe een cholera-epidemie uit. De oorzaak was vervuild en besmet drinkwater. De situatie is op dit punt nu niet anders dan zo'n 150 jaar geleden in Nederland. Met een goede drinkwatervoorziening is dit structureel te voorkomen. In dit themanummer over drinkwater reageert prof. dr. Dietrich Maier uit Karlsruhe op de cholera-uitbraak in Zimbabwe met een voorbeeld van directe noodhulp, zoals die ook vanuit de Nederlandse watersector gegeven zou kunnen worden. Maier (1944) was tot voor enkele jaren als directielid van de Stadtwerke Karlsruhe verantwoordelijk voor de drinkwatervoorziening aldaar. Nederlandse collega's kennen hem uit de samenwerking binnen de IAWR. Thans is hij als hoogleraar drinkwaterbereiding aan de universiteit van Karlsruhe verbonden. Daarnaast is hij voorzitter van de in 2004 door hem opgerichte Europese Brunnengesellschaft, een vereniging die zich tot doel stelt goed beheer van bronnen en fontein te bevorderen.

Hoe begon uw actie?

“Op 6 december luisterde ik tijdens het scheren naar de radio. Een medewerker van Artsen zonder Grenzen vertelde vanuit een ziekenhuis in Harare over de cholera-epidemie, die daar uitgebroken was. Hij deed een dringend beroep op de westerse wereld om artsen te sturen en middelen om drinkwater betrouwbaar te maken, want cholera wordt via water verspreid. Voor mij was onmiddellijk duidelijk dat de Europäische Brunnengesellschaft (EBG) moest helpen en wel direct. Het was op een zaterdag. Toch heb ik toen contact opgenomen met Uwe Faulhaber, hoofd van de afdeling Karlsruhe van de EBG. Deze stemde meteen in met mijn voorstel om chloortabletten naar Zimbabwe te gaan brengen.”

“In Duitsland moeten gemeenten als onderdeel van de nooddrinkwatervoorziening chloortabletten in voorraad hebben. Zo'n tablet bevat 240 mg natriumdichloorisocyanuraat. Met één tablet kun je tien liter water desinfecteren. Je hebt dan water met een chloorconcentratie van 20 milligram per liter. Niet lekker, wel betrouwbaar. Met deze tabletten kan in noodsituaties water uit grondwaterbronnen gedesinfecteerd worden. Inwoners moeten volgens de verordening 15 liter water per persoon per

dag kunnen afhalen, zonder meer dan twee kilometer te moeten lopen. Wij hebben in Karlsruhe 49 van dergelijke noodbronnen. De gemeenten hadden drie miljoen chloortabletten in voorraad. Zij waren bereid deze voor acute hulp aan Zimbabwe ter beschikking te stellen. De tabletten kosten één eurocent. Ons idee was om als eerste stap één miljoen tabletten naar Zimbabwe te brengen.”

Hoe ga je met een miljoen tabletten op stap?

“Het probleem was niet zozeer het transport, maar de verpakking van de tabletten. Ze zaten in bruine flessen met een gewoon etiket. Als op het etiket niet staat aangegeven welke schade het kan toebrengen aan mens en milieu en hoe brandgevaarlijk het is, krijg je zulke tabletten geen enkel vliegtuig in. Wij moesten dus eerst deze miljoen tabletten overpakken in kunststof flessen van 500 gram, dat wil zeggen 2.000 tabletten per fles, op de goede wijze geëtiketteerd. Daar zijn wij op maandag meteen mee begonnen. Een firma kon ze met Martinair via Amsterdam naar Harare transporteren. Vrijdag 12 december zijn wij goed ingeënt, via Johannesburg naar Harare gevlogen, waar wij zaterdag 13 december aankwamen. De chloortabletten kwamen vrijwel gelijktijdig aan. Als Embassy Cargo hebben wij ze zonder problemen door de douane gekregen. Wij hebben ze vervolgens opgeslagen in de garage van de directeur van de Duitse afdeling van de internationale hulporganisatie Help. De Duitse ambassade had Help ingeschakeld om de tabletten zo snel mogelijk te kunnen verdelen.”

Waar zijn ze terechtgekomen?

“Zelf hebben wij meteen de volgende dag een bezoek gebracht aan één van de ziekenhuizen van Harare en daar een doos met 64.000 tabletten afgeleverd. Via de Duitse

ontwikkelingshulp en Misereor, een hulporganisatie met goede contacten binnen Harare, en met steun van het aartsbisdom van Harare zijn in totaal 600.000 tabletten direct verdeeld over medische hulpcentra in deze stad. Op maandag hebben wij 250.000 tabletten afgeleverd in het St. Alberts Mission Hospital, 200 kilometer ten noorden van Harare. Vanuit dit ziekenhuis werden de tabletten verder verdeeld over de medische hulpcentra. De resterende 150.000 tabletten zijn aan hulporganisaties en de ambassade gegeven. In de ziekenhuizen ontmoetten wij totaal uitgeputte artsen, die alleen maar over vervuild drinkwater beschikten en dolblij waren met de tabletten. De gevolgen van deze epidemie zijn verschrikkelijk.”

“Overall liggen zieke en stervende mensen op en langs de straten. Niemand lijkt zich om hen te bekommeren. Moeders met een dood kind in hun armen staren met een starre blik wezenloos voor zich uit. In de ziekenhuizen zelf was het nauwelijks beter. De waterleiding functioneerde niet meer, de toiletten zaten vol, alles was vuil, de bedden, de apparatuur, etc. Het is een schril contrast met de beelden die de staatstelevisie uitzendt: van een schoon ziekenhuis en patiënten die voorbeeldig verzorgd worden.”

Hoe komt er een einde aan deze epidemie?

“Toen we vertrokken, sprak de VN-wereldgezondheidsorganisatie WHO van 17.000 zieken en 600 doden. Begin maart ging het al over 90.000 zieken en duizenden doden. De epidemie is ontstaan doordat de drinkwatervoorziening niet meer functioneert. Om aan water te komen, heeft men overal putten geslagen. Deze putten zijn op zich niet slecht, ze zijn zo'n 30 meter diep en trekken redelijk schoon grondwater aan. Probleem is dat ze aan de bovenkant niet voldoende zijn afgedicht. Zodra het regent, stroomt er regenwater in. Omdat de mensen

Slachtoffers in de hoofdstad van Zimbabwe, Harare.

Dietrich Maier.

overall op en langs de straten hun behoefte doen, raken de putten onmiddellijk vervuild. Zo verspreidt de ziekte zich snel. Ook op het terrein van de ziekenhuizen hebben we identieke situaties aangetroffen. De WHO gaat ervan uit dat de epidemie stopt als het regenseizoen afloopt. Dat is vermoedelijk eind april."

Welk effect mag je van uw actie verwachten?

"Toen we startten, hebben we een oproep in de kranten van Baden-Württemberg geplaatst om ons financieel te ondersteunen. Het aankopen, overpakken en verzenden van één miljoen tabletten kost 19.000 euro. We hebben inmiddels 42.000 euro ingezameld. Daarmee konden we begin maart opnieuw een miljoen tabletten naar Zimbabwe sturen en een miljoen alvast laten inpakken. Een firma heeft onze vliegreis gesponsord.

Met twee miljoen tabletten kun je 20 miljoen liter water desinfecteren. Men gaat er vanuit voor de verzorging van een patiënt 15 liter schoon water per dag nodig te hebben. De 17.000 zieken over wie werd gesproken toen we begonnen, zouden met twee miljoen tabletten 2,5 maand verzorgd kunnen worden en met drie miljoen tabletten tot aan het einde van de regentijd. Onze bijdrage is dus zeker geen druppel op een gloeiende plaat. Met een aantal van deze acties zou je de epidemie onder controle moeten kunnen krijgen. Het Duitse Rode Kruis heeft één miljoen euro beschikbaar gesteld voor medicamenten. Als dat geld voor een betere watervoorziening bestemd zou worden, zou je snel resultaat bereiken."

Valt er iets te doen tot aan de volgende regentijd?

"Eén van de doelstellingen van de Europäische Brunnengesellschaft zijn hulpmaatregelen in ontwikkelingslanden. Structurele hulp gaat onze draagkracht echter verre te boven. Daarvoor heb ik de Duitse ambassade geadviseerd waterexperts in te schakelen om aan te geven hoe de watervoorziening hersteld en noodputten beter beschermd kunnen worden. Als de waterleidingbedrijven in Duitsland 5000 euro per bedrijf in een noodfonds zouden willen stoppen, kun je snel iets ondernemen. Maar alleen als je zelf de maatregelen kunt laten uitvoeren en je er zeker van bent dat het geld niet in de zakken van Mugabe verdwijnt."

Hoe stonden de autoriteiten tegenover uw actie?

"We hebben van begin tot eind gewerkt onder de vlag van de Duitse ambassade. We zijn met auto's van de ambassade naar de ziekenhuizen gereden. Wat we niet in de gaten hadden, was dat we voortdurend gevolgd werden door de geheime politie. Elke vorm van verslaggeving of van het nemen van foto's is ten strengste verboden. Foto's kun je alleen vanuit een rijdende auto nemen. We kwamen in moeilijkheden toen ik de auto liet stoppen om voor het thuisfront een foto van een vrouw te maken die langs de weg fruit en groente verkocht. Na 200 meter werden we klemgereden door een jeep van de geheime politie. Met heel veel moeite en dankzij onze chloortabletten, die ik de agenten heb laten ruiken, konden we duidelijk maken dat we geen journalisten waren en er alleen maar waren om hun landgenoten te helpen. Wel ontvingen onmiddellijk alle buitenlanders in Zimbabwe het bericht dat er twee Duitsers gearresteerd waren in Harare. Dat bleken wij te zijn."

"Toestemming om het waterleidingbedrijf te bezoeken hebben we niet gekregen. Ik had dat graag willen zien. Ik had testmateriaal bij mij en heb het water in het hotel dat ons was toegewezen door de ambassade, diverse malen onderzocht. Ook dit water bleek steeds coliformen te bevatten. We hebben alleen maar thee gedronken, gekookt eten gegeten en zijn gelukkig zelf niet ziek geworden. Op 16 december zijn we weer vertrokken. Een snelle, korte missie dus, die de mensen daar hulp heeft gebracht."

Maarten Gast